

EUROOPA ANDMEKAITSEINSPEKTOR

Euroopa Andmekaitseinspektori arvamuse kokkuvõtte esimese reformipaketi kohta, mis käsitleb Euroopa ühist varjupaigasüsteemi (Eurodaci, EASO ja Dublini määrused)

(Arvamuse täistekst (inglise, prantsuse ja saksa keeles) on Euroopa Andmekaitseinspektori veebilehel www.edps.europa.eu)

(2017/C 9/04)

Euroopa on seisnud juba mitu aastat silmitsi suure rände- ja pagulaskriisiga, mis muutus 2015. aastal senisest veelgi keerukamaks. Seetõttu tegi komisjon ettepaneku reformida Dublini määrust, et kohandada seda praeguse olukorraga. Reformile lisandub ettepanek luua Euroopa Liidu Varjupaigaamet, et aidata liikmesriikidel täita varjupaiga pakkumisega seotud kohustusi.

Eurodac-süsteem on alates selle loomisest täitnud eesmärki võimaldada tõendusmaterjalina sõrmejälgi, et määrata kindlaks ELis esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutav liikmesriik.

Komisjon tegi ettepaneku sõnastada Eurodaci määrus ümber. Määruse peamine muudatus seisneb Eurodac-süsteemi ulatuse laiendamises: nimelt registreeritakse selles kolmandate riikide kodanikud, kes viibivad liikmesriigis ebaseaduslikult või kes on kinni peetud liikmesriigi ja kolmanda riigi vahelise piiri ebaseadusliku ületamise tõttu.

Euroopa Andmekaitseinspektor mõistab vajadust hallata rännet ja varjupaiga taotlemist ELis tulemuslikumalt. Sellest hoolimata soovib ta teha olulisi parandusi, et võtta paremini arvesse nende isikute seaduslikke õigusi ja huve, keda isikuandmete töötlemine võib puudutada, eelkõige erilist kaitset vajavaid haavatavaid inimrühmi, nagu rändajad ning pagulased.

Oma arvamuses soovib Euroopa Andmekaitseinspektor muu hulgas järgmist:

- sätestada Dublini määruses, et Dublini andmebaasis kasutusele võetavat kordumatut tunnust ei tohi mingil juhul kasutada muuks otstarbeks kui Dublini määruses kirjeldatud eesmärkidel;
- esitada 2016. aastal uuesti sõnastatud Eurodaci määruse ettepanekus täielik andmekaitse ja eraelu puutumatus alane mõjuhindamine, et oleks võimalik mõõta uue kavandatud teksti ja Eurodaci andmebaasi laiendamise mõju eraelu puutumatusale;
- hinnata vajadust koguda ja kasutada 2016. aastal uuesti sõnastatud Eurodaci määruse ettepanekus käsitletud isikukategooriate näokujutisi ning sellise kogumise proportsionaalsust, tuginedes asjakohasele uuringule või tõendus põhisele lähenemisiisile;
- üksikasjalikult hinnata alaealiste laste olukorda ning sõrmejälgede võtmise menetlusega alaealiste laste jaoks kaasnevate riskide, ohtude ja võimalike eeliste tasakaalu; see hinnang tuleks lisada seletuskirjale.

Arvamuses tuuakse esile ka eri ettepanekute muud puudused ning antakse andmekaitsega ja eraelu puutumatuslega seotud lisasoovitusi, mida tuleks õigusloome protsessis arvesse võtta.

I. SISSEJUHATUS JA TAUST

1. Komisjon võttis 2016. aasta aprillis vastu teatise „Euroopa ühise varjupaigasüsteemi reformimine ja seaduslike võimaluste parandamine Euroopasse jõudmiseks“, (⁽¹⁾) milles määratles Euroopa ühise varjupaigasüsteemi parendamise prioriteedid. Sellega seoses esitas komisjon 4. mail 2016 kolm ettepanekut, mis moodustavad osa Euroopa ühise varjupaigasüsteemi reformi esimesest paketist:

- ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest (edaspidi „Dublini ettepanek“) (⁽²⁾);

(⁽¹⁾) COM(2016) 197 final.

(⁽²⁾) COM(2016) 270 final.

- ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse Euroopa Liidu Varjupaigaametit ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 439/2010 (edaspidi „ELi Varjupaigaameti määruse ettepanek“) ⁽¹⁾, ja
 - ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 603/2013, millega luuakse sõrmejälgede võrdlemise Eurodac-süsteem määruse (EL) nr 604/2013 (millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest) tõhusaks kohaldamiseks ja ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike ja kodakondsuseta isikute tuvastamiseks ning mis käsitleb liikmesriikide õiguskaitseasutuste ja Europolit taotlusi sõrmejälgede andmete võrdlemiseks Eurodac-süsteemi andmetega õiguskaitse eesmärgil (2016. aastal uuesti sõnastatud) (edaspidi „2016. aastal uuesti sõnastatud Eurodaci määruse ettepanek“) ⁽²⁾.
2. Euroopa Andmekaitseinspektoriga konsulteeriti mitteametlikult enne uuesti sõnastatud Eurodaci määruse ettepaneku ja Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti määruse ettepaneku avaldamist ning Euroopa Andmekaitseinspektor esitas komisjonile mõlema teksti kohta oma mitteametlikud märkused.
 3. Euroopa Andmekaitseinspektor mõistab, et EL on alates 2015. aastast pidanud tegelema rände- ja pagulaskriisiga kaasnevate probleemidega ning et liitu suunatud ja selle sees toimuva ebaseadusliku sisserände tõkestamiseks on vaja tulemuslikku ja ühtset ELi poliitikat. Austades täielikult seadusandja rolli kavandatud meetmete vajalikkuse ja proportsionaalsuse hindamisel, annab Euroopa Andmekaitseinspektor oma nõuandvat rolli täites käesolevas arvamuses mõne soovitusese andmekaitse ja eraelu puutumatusena, et aidata seadusandjal täita Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklites 7 ja 8 sätestatud nõudeid, mis käsitlevad õigust eraelu puutumatusel ja andmekaitsele, ning ELi toimimise lepingu artiklit 16.
 4. Kõigepealt esitab Euroopa Andmekaitseinspektor nende kolme ettepanekuga seotud peamised soovitused. Need peamised soovitused tulenevad inspektori tähendatud põhiprobleemidest, mida tuleks õigusloome protsessis kindlasti arvesse võtta. Lisasoovitused on seotud küsimustega, mis Euroopa Andmekaitseinspektori arvates nõuavad selgitusi, lisateavet või väiksemaid muudatusi. See eristus peaks aitama seadusandjal prioriseerida käesolevas arvamuses tõstatatud olulisemaid probleeme.

IV. KOKKUVÕTE

68. Euroopa Andmekaitseinspektor tunnustab andmekaitse tagamiseks eri tekstide koostamisel tehtud jõupingutusi. Andmekaitseinspektor nendib, et andmekaitsekultuur on muutumas õigusloomeprotsessi osaks ja see nähtub ka kõnealustest ettepanekutest.
69. Austades täielikult seadusandja rolli kavandatud meetmete vajalikkuse ja proportsionaalsuse hindamisel, annab Euroopa Andmekaitseinspektor oma nõuandvat rolli täites käesolevas arvamuses mõne soovitusese andmekaitse ja eraelu puutumatusena tagamiseks kõnealus kolmes ettepanekus.
70. Seoses Dublini ettepanekuga väljendab Euroopa Andmekaitseinspektor muret asjaolu üle, et kordumatut tunnust võidakse kasutada muudel eesmärkidel, näiteks üksikisikute kindlakstegemiseks muudes andmebaasides, sest see muudab andmebaaside võrdlemise lihtsaks ja hõlpsaks. Euroopa Andmekaitseinspektor soovib sätestada, et tunnuse kasutamine muudel eesmärkidel on keelatud.
71. Seoses uuesti sõnastatud Eurodaci määruse ettepanekuga leiab Euroopa Andmekaitseinspektor, et Eurodaci kohaldamisala laiendamine tekitab probleeme seoses eesmärgi piiramise põhimõttega, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 7. Samuti soovib Euroopa Andmekaitseinspektor täpsemalt määratleda peale väljasaatmise ja repatrieerimise muud meetmed, mida liikmesriigid võivad Eurodaci andmete alusel võtta. Euroopa Andmekaitseinspektor soovib komisjonil esitada täielik andmekaitse ja eraelu puutumatusena alane mõjuhindamine, et oleks võimalik mõõta 2016. aastal uuesti sõnastatud Eurodaci määruse ettepanekus kavandatud teksti mõju eraelu puutumatusel.
72. Lisaks teevad Euroopa Andmekaitseinspektorile muret näokujutisi käsitlevad sätted, sest uuesti sõnastatud Eurodaci määruse ettepanekus ei leidu viiteid määruses nimetatud isikukategooriate näokujutiste kogumise ja kasutamise vajaduse hindamisele. Peale selle leiab Euroopa Andmekaitseinspektor, et uuesti sõnastatud Eurodaci määruse ettepaneku tuleks täpsustada juhtumeid, mil sõrmejälgi ja/või näokujutusi tuleb võrrelda, sest ettepanekust jääb mulje, et niisugune võrdlemine peaks toimuma süstemaatiliselt.

⁽¹⁾ COM(2016) 271 final.

⁽²⁾ COM(2016) 272 final.

73. Lisaks soovib Euroopa Andmekaitseinspektor teha peale seletuskirja kättesaadavaks üksikasjalik hinnang alaealiste laste olukorra ning selle kohta, milline on kõnealuse menetlusega alaealiste laste jaoks kaasnevate riskide, ohtude ja võimalike eeliste tasakaal. Samuti tuleks määruses täpsemalt määratleda (näiteks põhjendustes) alaealistelt lastelt sõrmejälgede võtmine lapsesõbralikul viisil.
74. Seoses andmete säilitamise perioodiga, mis põhimõtteliselt kestab viis aastat, soovib Euroopa Andmekaitseinspektor esitada rohkem üksikasju ning selgituse, miks ja kuidas peeti viieaastast andmete säilitamise perioodi Eurodaci andmebaasi uute eesmärkide saavutamiseks vajalikuks. Lisaks soovib Euroopa Andmekaitseinspektor piirata andmete säilitamise perioodi konkreetse isiku sisenemiskeelu kehtivuse tegeliku pikkusega. Samuti soovib Euroopa Andmekaitseinspektor ettepanekus sätestada, et andmete säilitamise periood algab liikmesriigis esmakordse sõrmejälgede võtmise kuupäevast.
75. Lõpetuseks soovib Euroopa Andmekaitseinspektor blokeerida kolme aasta pärast kõik andmed õiguskaitses eesmärgil kasutamiseks ja lõpetada vahetegemine mitte-ELi kodanike eri kategooriate vahel.
76. Peale eespool loetletud oluliste puuduste käsitlevad Euroopa Andmekaitseinspektori arvamuses esitatud soovitusel ka järgmisi aspekte.
- uuesti sõnastatud Eurodaci määruse ettepanek
 - Euroopa Andmekaitseinspektor soovib ettepaneku teksti lisada, et lõplik vastutus isikuandmete töötlemise eest lasub liikmesriikidel, keda loetakse direktiivi 95/46/EÜ tähenduses vastutavateks töötlejateks.
 - Artikkel 37 tuleks ümber sõnastada ja selles peaks selgitama, mis juhtudel on andmete rahvusvaheline edastamine lubatud või keelatud, eriti andmete edastamine taotleja päritoluriigile.
 - Artikli 38 lõikes 1 tuleks sätestada, et liikmesriigid võivad edastada vaid tagasisaatmiseks hädavajalikke andmeid.
 - Isikute sõrmejälgede saamiseks ei tohiks rakendada sundi. See keeld tuleks Eurodaci määruses sätestada.
 - Sellega seoses soovib Euroopa Andmekaitseinspektor täpsustada, et kinnipidamist ei käsitata karistusena selle eest, et isik ei täida sõrmejälgede andmise kohustust.
 - Asjaolu, et eu-LISA kasutab testimiseks tegelikke andmeid, tekitab tõsist muret ja seda ei tohiks Eurodaci määrusega lubada. Arvestades asjaomaste isikute eraelu puutumatusena kaasnevate riskide, peaks seadusandja kaaluma ja hindama võimalust kasutada mittetegelikke andmeid. Igal juhul ei tuleks teha märkida, et bio-meetrilised andmed saab muuta anonüümseks, sest need on alati seotud konkreetse isikuga, mistõttu neid tuleb pidada isikuandmeteks.
 - Seoses andmete töötlemisega eu-LISA poolt soovib Euroopa Andmekaitseinspektor sätestada, et kehtestada tuleb asjakohased kaitsemeetmed seoses väliste töövõtjate juurdepääsuga andmetele.
 - Euroopa Andmekaitseinspektor on rahul sätetega, millega tagatakse, et õiguskaitses asutuste juurdepääsu andmetele hindab sõltumatu organ. Kontrolliva asutuse sõltumatuse säilimiseks ei tohiks aga määratud ja kontrollivad asutused kuuluda samasse organisatsiooni.
 - ELi Varjupaigaameti määruse ettepanek
 - Euroopa Andmekaitseinspektor soovib sätestada, et ameti ekspertidele tuleks võimaldada juurdepääsu andmebaasidele üksnes kooskõlas neid andmebaase reguleerivate õigusaktide ja andmekaitse-eeskirjadega.
 - Lisaks soovib Euroopa Andmekaitseinspektor täpsustada, mida peetakse silmas artikli 30 lõikes 3 osutatud haldusotstarbe all, sest see mõiste võib hõlmata haldusasutuse mis tahes eesmärke.
 - Euroopa Andmekaitseinspektor soovib täpsustada ameti kasutatavate seadmete turvalisuse tagamisega seotud kohustused, mis tuleks määratleda nende seadmete kasutustsükli kõigi etappide jaoks (soetamine, säilitamine, kasutamine ja kõrvaldamine).

Brüssel, 21. september 2016

Giovanni BUTTARELLI

Euroopa andmekaitseinspektor